

מסורת הש"ס

מאימתי פרק ראשון תענית

ז.

עין משפט
נר מצוה

א [מיי] פ"ה מהל' ט"ח
הלכה יא:
ב ב מיי פ"ד מהל'
ט"ח ה"א טושיע
י"ד סימן רמו סעיף ז:
בב ג מיי פ"ג מהל'
ט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא בני דעממו
שפלה עליו דלמלאה ליה
כי כלי מוכרז אמר לה
אי בת מלכא אבך
במאי חמי מלכא אמרה
לך נחמאי דפחרא אמר
לה ב"ע במאני דפחרא
ואבך במאני דפחרא
אמרה ליה אלא נחמאי נירמי
אמר לה בגון אמו
דחשבתון
(ב) רש"י ד"ה (רשעי עובדי
סוככים) תלמוד וי"צ ס"א
ד"ה (א) ד"ה
שמוסין טפשות דכתיב
אשר טאלנו מתרגס כי
כ"ל: (ד) ד"ה יפוטו כי
אמר לו (תפרי תורה)
תלמוד וי"צ ס"א דברי
תורה: (ה) ד"ה שלשה כי
מי יין וחל בלא כסף וז'
המורה מי שאלו נותן:
(ו) ד"ה פסות כי דפחרא
הסיד ואח"כ מה"ד ס"א
אי בת מלכא את כי
בשחוק אמר: (ז) ד"ה כי
הכי כי ימי אמר לה כי
דיון משמח:
(ח) תוס' ד"ה יי הו כי
פ"ס היו שונאים י"צ
והלא פירושא יתא
משפחה דיעקב ודברי
אכזה אצל לפרש"י קשיא:

גלוין הש"ס

תוס' ד"ה אף ר"ת וכו'.
וה"ר איהם המס' דמנעס
דברים רבה פ"ח:

רבינו חננאל

אמר ר' אבהו גדול יום
הגשמים כיום שנתנה בו
תורה בו. כל העוסק
בתורה לשמה נעשית לו
סעודה, שנאמר עץ חיים
היא למחזיקים בה
והמחזיקים שלא לשמה
נעשית לו סם המות,
שנאמר יערך כמטר לקחי,
ואין עריפה אלא הריגה.
אמר ר' יוחנן, כתיב כי
האדם עץ השדה, אם
תלמיד חכם הוא הגון,
ממנו תאכל ואותו לא
תכרת, ואם אינו הגון, אותו
תשחית וזכרת. דברי תורה
אין מתקיימין ביחודי.
שנאמר חרב (על) [אל]
הבדים ונאולו, והקטנים
המתקיימין את הגדולים.
והיונו דאמי, ר' דאמי, ר'
הרב תורה למדתי מרבותי
והתבררו יותר מהם
ומתלמידי יותר מכולם.

רבינו גרשום

שקולה בתחית המתים.
שניהם חיים לעולם. אלא
לחיי כתיב כי האדם נעץ
השדה, שח"ח נמשל בו.
ושמנו האכל. כלומר,
שיכול להבין בתורה. אותו
תשחית וזכרת. שהתורה
משחיתת בו. נאולו שרי
צותן. והרי הן היו חוטאים.
בפחות שבכלים. כלי חרס.

וב"ה העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המות.
(פסחים דף טז:) לעולם יעסוק אדם
בתורה אע"ג שאינה לשמה שמוך שלא לשמה זא לשמה ויש
לומר דברי שלא לשמה היו דמה שאמרין לעולם יעסוק בתורה
אפילו שלא לשמה היינו כלומר כדי
שיקרא לך או כדי שיעבדוהו ומה
שאמרין הכא כל העוסק בתורה שלא
לשמה נעשה לו סם המות היינו מי
שלומד לקטור ^א: אם תלמיד חכם
הגון ממנו תאכל. פירוש למוד לפינו
ואותו לא תכרות כלומר לא תפחד
ממנו לילך לפני רב אחר ולא ללא
לא תלמוד לפינו ואלא דלמדין דלומדים
מת"ם אע"פ שאינו הגון כר"מ שהיה
לומד לפני אחר במסכת תגיגה (דף
טו.) היינו דוקא תלמיד חכם (אחר)
יכול ללמוד לפינו לפי שלא ילמוד
ממעשיו אצל אס אינו תלמיד חכם
אינו ראוי ללמוד לפינו:

אף דברי תורה וכו'. וכן נמי
אמרין בעירובין פ' כ"ד
מעבדין (דף נה.) לא נשמים היא
ולא מעבד לים היא כלומר לא תמלא
המורה בני שמגזיה עצמו כשמים
שדעמו גזיה ולא כסחורים ההולכים
במדינת הים בעבר הים ^א דלי ספרא
נמי איתא התם לא בספרין ^א והכי
בתרגום ולא ^א באיטרוגלין כלומר
באותן שרושין כזכבים אמרו ליה
לשמואל והא מר איטרוגלוגס הוא
אמר להו מתי לי דלא מעיניא זהו
אלא צדיק דנפקא ^א למיא פירוש
להטיל מים ולא אני מבטל לעצמי:
^א הוה בנו הוה חבימי ספ"י. (ה) פ'
אס היו שונאים היופי הוה
תלמידי חכמים ציור:
בראשית

רבינו חננאל

אמר רבי חננאל (אמר רבי) חנינא מאי דכתיב ^א ברזל בברזל יחד לומר
לך מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו אף שני תלמידי חכמים מחדדין
זה את זה בהלכה אמר רבה בר בר חנה למה נמשלו דברי תורה כאש
שנאמר ^א הלא כה דברי כאש נאם ה' לומר לך מה אש אינו דולק יחידי אף
דברי תורה אין מתקיימין ביחודי והיינו דאמר רבי יוסי בר חנינא ^א מאי דכתיב
^א חרב אל הבדים ונאולו חרב על שונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בד
בבד בתורה ולא עוד אלא שמתפשטין שנאמר ונאולו ולא עוד אלא
שחומאין כתיב הכא ונאולו וכתוב התם ^א אשר נאולנו ואשר חטאנו
ואיבעית אימא מהכא ^א נאולו שרי צוען [וגו'] והתעו את מצרים אמר
רב נחמן בר יצחק למה נמשלו דברי תורה כעץ שנאמר עץ חיים היא
למחזיקים בה לומר לך מה עץ קטן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים
קטנים מחדדים את הגדולים והיינו דאמר ר' חנינא ^א הרבה למדתי מרבותי
ומחבירי יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכולן רבי חנינא בר פפא רמי כתיב
^א לקראת צמא התיו מים וכתוב ^א הוי כל צמא לכו למים אם תלמיד הגון
הוא לקראת צמא התיו מים ואי לא הוי כל צמא לכו למים רבי חנינא בר
חמא רמי כתיב ^א יפוצו מעינותיך חוצה וכתוב ^א יהיו לך לבדך ^א אם תלמיד
הגון הוא יפוצו מעינותיך חוצה ואם לאו יהיו לך לבדך ^א (ואמר) רבי
חנינא בר אידי ^א למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים

לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה
ואמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו במים ובין ובחלב דכתיב הוי כל צמא לכו
למים וכתוב ^א לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו
אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה ^א כדאמרה ליה
^א ברית דקיסר לר' יהושע בן חנניה אי ^א חכמה מפוארה בכלי מכווער אמר לה אבך רמי חמרא במני דפחרא
אמרה ליה אלא במאי נירמי אמר לה אותו דחשבתו רמו במאני דהבא וכספא אזלה ואמרה ליה לאבוה רמיא
לחמרא במני דהבא וכספא ותקיף אותו ואמרו ליה אמר לה לבריתא מאן אמר לך הכי אמרה ליה רבי יהושע
בן חנניה קריוהו אמר ליה אמאי אמרת לה הכי אמר ליה כי היכי דאמרה לי אמרי לה והא איכא שפירי דגמירי

למימרינו לסרויו. צורך אמה צרוב ההולכות נמצות ההולכות
האל של כל ההולכות משמע ומתחלה היה משמע רוב משמ ולא
מרוצות וכמו כן ציטתה אל מלך גדול צמחמות אל ההולכות.
מפי רבי: (ט) רשעי עובדי כוכבים אינן חיינ כי תולעתם אל תמות

ואספ לא תכזה (ישעיה סו:) ופליגא
רבי יוסף. דליוה אמר כמחית
המתים ולא יותר שזה חיים בני
אדם שהתבואה גדילה זו: כמטר
לקחי. השוה לקח למטר: יערף.
כמו אף שמי יערפו טל (דברים ג)
ושחקים יערפו טל (משלי ג) שהוא
מרב הפירות: כמי טל ענל.
דמשמע נחם: עריפיו כמטר.
הרבה: לשם: משום כאשר זוני

ה' אלהי ולא כדי להקרות רבי: לא
יכילא. למיגמר: ווי אדם עץ
השדה. אלא מקיש אדם לעץ
השדה מה עץ השדה אס עץ
מאכל הוא ממנו תאכל ואותו לא
תכרות כן תלמידי חכמים אס הגון
הוא ממנו תאכל למוד היינו ואס לאו
אותו תשחית סור מעליו: ברזל
בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו.
מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו
כגון סכין על גבי חצרתה: אינה
דולקת יחידי. עץ אחד אינה דולקת
אלא צו א' ג' ציחד: יחידי. בלא חב
שיחדדו: שמוסין טפשות דכתיב
^א נאולנו. אשר נאולנו מתרגס
לחטפנשא: שחוטאין. דכתיב נאולו
גבי חטאנו: ואיבעית אימא מהכא
נאולו שרי צוען וגו' והסעו את
מצרים. ותועה היינו חוטא: תורה
כעץ דכתיב עץ חיים היא למחזיקים
בה. כשמדליק את האור מלית את
העצים דקין תחלה: קטנים מחדדין.
שחוטאין כל שעה: הסיו. משמע
להוליד לו מים: וכספי לנו למים. ילך
הוא עצמו: אס תלמיד (הסם) הגון.
שדעה ללמוד ממך מזהו לרצ לילך
אכלו במקומו: ואס לאו. ילך הוא
אכל הרב: יפוצו מעינותיך חוצה.
אס הגון הוא אמור לו ^א סמרי
תורה: ואס לאו יהיו לך לבדך.
ואין לוריס אתר: שלשה משקים
הללו מים יין וחלב. ^א זו המורה
שאנו נותן זה כלום ויודעה ולומדה:

פחות שבכלים. צמאני דפחרא ^א:
צמאני דפחרא. דרך שחוק אמר
ומרמז מה את אומרת לי והלא
אניך נותן יין בכלים מכווערין של
חרס: ואלא צמאי נירמי. אס
לא בשל חרס הא כולי עבדי הכי:
וסקיף. החמין: כי היכי דאמרה
לי. אי חכמה מפוארה בכלי מכווער
הכי אמרי לה ^א דין משמח
בכלי מכווער אף המורה מתקיימת
צי יותר משאילו קיימי נהא:

א

לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה
ואמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו במים ובין ובחלב דכתיב הוי כל צמא לכו
למים וכתוב ^א לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו
אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה ^א כדאמרה ליה
^א ברית דקיסר לר' יהושע בן חנניה אי ^א חכמה מפוארה בכלי מכווער אמר לה אבך רמי חמרא במני דפחרא
אמרה ליה אלא במאי נירמי אמר לה אותו דחשבתו רמו במאני דהבא וכספא אזלה ואמרה ליה לאבוה רמיא
לחמרא במני דהבא וכספא ותקיף אותו ואמרו ליה אמר לה לבריתא מאן אמר לך הכי אמרה ליה רבי יהושע
בן חנניה קריוהו אמר ליה אמאי אמרת לה הכי אמר ליה כי היכי דאמרה לי אמרי לה והא איכא שפירי דגמירי

(א) צרכות נט: ס [נ] מגילה
כא: (ב) וברכות לג.
(ג) וביב"ב: (ד) וז"ל דברי
(ה) ברכות פ: ממות: יע"ש.
(ו) מכות י: ע"ש. (ז) וז"ל
אמר: (ח) וז"ל אלה
(ט) מדרס: י: ע"ש. (י) נמי
פס"י צ"ח: טו: פד"ה
פס"א אומרת: (י) ונע"ש
תוס' ברכות פ: ד"ה
העשה: (ל) ונע"ח: (מ)
(נ) וז"ל ונע"חין אלא
ממנה: פ' נחמאי חמא קמ
מזה: (ו) ונמנה הני לאמא
לית המים: (ס) שייך נע"ש.

תורה אור השלם

1. יערף כמטר לקחי
תול כשל אמרתי
בעשרים עלי דשא
וכרביבים עלי עשב:
דברים ב' ב'
2. כי לקח טוב נתתי
לכם תורת אל תעובו:
משלי ד' ב'
3. עץ חיים הוא
למחזיקים בה ותחבקה
מאשר: משלי י' ג'
4. רפאות תהי לשך
ושקוי לעצבותיך:
משלי ג' ג'
5. כי מצאי מקצא חיים
ותקף רצוני מתי:
משלי ח' ה'
6. והורדו זקני העיר
הזאת את העגלה אל
נחל איתן אשר לא יעבד
בו ולא יזרע ויערפו שם
את העגלה בקנח:
דברים כ' ד'
7. כי תצור אל עיר מים
רבים להקלם עליה
לקפשה לא תשחית את
עצה לנדה עליו דרון כי
ממנו תאכל ואותו לא
תכרות כי תאדם עץ
השדה לבא מפקדן
במקור: דברים כ' ט'
8. רק עץ אשר תדע כי
לא עץ מאכל הוא אתו
תשחית וזכרת ונקבת
מקור על העיר אשר
הוא עשה עקב מלקחה
עד דרחה: דברים כ' כ'
9. ברזל בברזל יחד
ואיש יחד פני רעהו:
משלי כ' ז'
10. הלא כה דברי
כאש נאם ה' ובקשתי
יפצץ קלע:
ירמיהו כ' כ'
11. חרב אל הבדים
ונאולו חרב אל גבוריה
ותחת: ירמיהו כ' ז'
12. ואימר אהרן אל
משה בי אדני אל נא
תשת עלינו חטאת אשר
נאולנו ואשר חטאנו:
במדבר י' י'
13. נאולו שרי צוען
נשא שרי נח התעו את
מצרים פנת שבטתה:
ישעיהו י' י'
14. לקראת צמא תקוי
מים ישיב ארץ תיקא
בלחמו קדמו נדד:
ישעיהו כ' י'
15. הוי כל צמא לכו
למים ואשר אין לו כסף
לכו שברו ואכלו ולכו
שברו בלא כסף ובלא
מחיר יין וחלב:
ישעיהו נה א'
16. יפוצו מעינותיך
חוצה בקרבות פלגי
מים: משלי ה' טו'
17. יהיו לך לבדך ואין
לקרים אתך: משלי ה' י'